

Puhtaan energian Suomi –ryhmän kysymyksiä sähkömarkkinoista

Leo Byskata/kd. kysyi sähkömarkkinoista seuraavia kysymyksiä. Vastaukset luvattu lähettää ensi viikon alkupuolella Puhtaan energian Suomi –ryhmän sihteerille

Lyydia.ylonen@eduskunta.fi ja leo.byskata@gmail.com

1. Voidaanko kantaverkon liittymismaksujen ja siirtotariffien painotusta muuttaa siten, että maksurasitetta siirrettäisiin kulutuksen maksuilta tuotannon maksettavaksi (teknis-taloudellinen ja juridinen pelivara)? Näin voitaisiin luoda kannustimia teollisille investoinneille Suomeen. Esimerkiksi tuulivoiman tuotanto-olosuhteet ovat Suomessa niin hyvät, että rakenteen muuttaminen ei aiheuttaisi ongelmia tuotantoinvestoinneille.

Vastaus

- Sekä liittymismaksuja että siirtotariffeja säännellään käytännössä lähes tyhjentävästi EU:n sähkömarkkina-asetuksessa (EU) 2019/943 sekä vanhan asetuksen nojalla annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 838/2010 siirtoverkonhaltijoiden välistä korvausmekanismia ja siirtomaksujen määrittämiseen liittyviä yhteisiä sääntelyperiaatteita koskevista suuntaviivoista
 - o Sähkömarkkina-asetuksen 18 artiklassa säädetään verkkoon pääsystä, verkon käytöstä ja verkon vahvistamisesta perittävistä maksuista: Verkonhaltijoiden verkkoon pääsystä perimien maksujen, mukaan lukien verkkoon liittämisestä perittävät maksut, verkon käyttömaksut ja soveltuvin osin verkon vahvistamiseen liittyvät maksut, on oltava kustannuksia vastaavia ja avoimia, niissä on otettava huomioon tarve turvata verkon käyttövarmuus ja joustavuus, niiden on vastattava todellisia kustannuksia, sikäli kuin nämä ovat verrattavissa tehokkaan ja rakenteeltaan vastaavan verkonhaltijan kustannuksiin, ja niitä on sovellettava syrjimättömästi. Maksut eivät saa sisältää asiaan liittymättömiä kustannuksia, joilla tuetaan niihin liittymättömiä toimintapoliittisia tavoitteita.
 - o Komission asetuksen 838/2010 liitteen B mukaan Tanskassa, Ruotsissa ja Suomessa tuottajien vuosittain maksamien keskimääräisten siirtomaksujen on oltava 0–1,2 euroa/MWh.
 - o Sähkömarkkina-asetuksen 62 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää suuntaviivoissa säännellyistä asioista yksityiskohtaisempia säännöksiä edellyttäen, että toimet ovat unionin oikeuden mukaisia. Käytössä jäsenvaltio voisi säätää kantaverkossa tuotannon siirtomaksusta asetuksen mukaisen vaihteluvälin sisällä.
 - o Kantaverkkoyhtiö Fingridin keskimääräinen tuotannon siirtomaksu on noin 1 euroa/MWh. Tariffissa on sekä energiaan että tuotantotehoon perustuva komponentti. Tämän vuoksi tuotannon siirtomaksu riippuu laitoksen tuotannon huipunkäyttöajasta ja vaihtelee tyypillisesti välillä 0,85–1,2 euroa/MWh. Laitoksilla, jolla huipunkäyttöaika on pitkä, kuten ydinvoimalla, siirtomaksu on vaihteluvälin alarajalla ja laitoksilla, joilla huipunkäyttöaika on lyhyempi, kuten tuulivoimalla, siirtomaksu on vaihteluvälin ylärajalla.

- Fingridin keskimääräinen siirtomaksu kulutukselle on noin 4 euroa/MWh. Tariffi perustuu kulutukseen ja sitä on porrastettu talvikuukausille ja muulle ajalle. Joulu-helmikuussa kulutusmaksu on noin kolminkertainen muuhun aikaan verrattuna. Porras- tuksen vuoksi kantaverkkoon liittyvän kulutuksen keskimääräinen maksu on korke- ampi, jos kulutus sisältää lämpötilariippuvaista sähkölämmityskuormaa. Tasaisesti sähköä kuluttavalla teollisuudella kulutuksen keskimääräinen siirtomaksu on puoles- taan alhaisempi.
- Sähkömarkkinadirektiivin (EU) 2019/944 59 artiklan mukaan sääntelyviranomaisen tehtä- vänä on vahvistaa tai hyväksyä siirtotariffit ja liittymismaksut tai niiden laskentamenetel- mät. Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella jäsenvaltio ei voi antaa EU-lain- säädäntöä täydentävää kansallista lainsäädäntöä liittymis- ja siirtomaksujen laskentamenet- elmistä (ks. C-718/18; komissio vs. Saksa ja siinä viitattu oikeuskäytäntö sekä HE 265/2020 vp yleisperustelut). EU-lainsäädännön kansallisessa soveltamisessa toimivalta on itsenäisellä sääntelyviranomaisena toimivalla Energiavirastolla.
- EU-lainsäädännön mukaan liittymismaksujen tulee perustua kustannuksiin. Sähkön loppu- käyttäjien liittymismaksuja ei voida siirtää tuottajien maksettavaksi.
- Tuotannon siirtotariffeille on säädetty (EU-asetuksessa/direktiivissä) maksimi, loput kustan- nukset peritään kantaverkkoon liitettävältä kulutukselta. Tuotannon siirtomaksun suuruus vaikuttaa tuotannon sijoittumiseen Suomeen ja naapurimaihin. Ruotsia korkeampi tuotannon siirtomaksu ohjaavat tuotannon sijoittumista Suomen sijasta Ruotsiin (sama pätee myös ku- lutukseen). Suomen tuotantokapasiteetti on pitkään ollut selvästi pienempi kuin Suomen ku- lutushuippu. Tämän vuoksi tuotannon siirtomaksut on pyritty pitämään kilpailukykyisinä naapurimaihin verrattuna.
- Pienimuotoiselle alle 2 MVA:n tuotannolle on kansallisesti säädetty kattohinta 0,7 eu- roa/MWh. 2000-luvun lopulla annettu säännös on vanhentunut ja se on käytännössä ristiriit- dassa vuoden 2019 annetun uuden sähkömarkkina-asetuksen ja unionin tuomioistuimen rat- kaisukäytännön kanssa. Ministeriö arvioi tarpeen poistaa mainittu säännös lainsäädännöstä.

2. Miten kantaverkon kustannukset kerätään asiakkailta (verkon vahvistaminen, kompensointi yms.)? Verkkoon liitetyiltä tuottajilta, sähkön loppukäyttäjiltä vai veronmaksajilta?

Vastaus

- Kantaverkonhaltijan kustannukset kerätään siirtomaksuilla ja liittymismaksuilla ottaen huo- mioon kysymyksen 1 kohdassa eriytetty sääntely tuotannon ja kulutuksen siirtotariffeille. Verkonhaltija saa toiminnastaan säännellyn kohtuullisen tuoton. Energiavirasto vahvistaa Fingridin siirtotariffien laskentamenetelmät 4 + 4 vuoden valvontajaksoille (tuloraami ja maksimituotto).
- Sähkömarkkinain 20 §:n mukaan kantaverkonhaltijalla on verkon kehittämisvelvoite, jo- hon sisältyy esimerkiksi kantaverkon vahvistaminen, sekä järjestelmävastaavalla kantaver- konhaltijalla (Fingrid) järjestelmävastuun piiriin kuuluvien palvelujen kehittämisvelvoite (SML 45 §). Kehittämisvelvoitteiden kustannukset rahoitetaan siirtomaksuilla.
- Kantaverkkoyhtiö saa myös pullonkaulatuloja (hinta-alueiden eriytyminen), jotka kantaver- konhaltijan tulee sähkömarkkina-asetuksen 19 artiklan mukaan käyttää pullonkauloja poista- viin verkkoinvestointeihin sekä siirtokapasiteetin ylläpitämiseen.
- Kantaverkon kustannuksia ei peritä veronmaksajilta. Sen sijaan Fingrid maksaa vuosittain pääomistajana olevalle valtiolle ja vähemmistöomistajina oleville eläkeyhtiöille merkittäviä osinkotuloja.

- Kantaverkkoyhtiö on saanut rajasiirtoyhteyksille EU:sta investointitukia (CEF mekanismi PCI-hankkeille).

3. Mihin parametreihin kantaverkon liittymismaksut perustuvat (tuotannon ja sähkön käyttäjien maksamat liittymismaksut)?

Vastaus

- Sähkömarkkinalain 20 §:n mukaan verkonhaltijan tulee pyynnöstä ja kohtuullista korvausta vastaan liittää sähköverkkoonsa tekniset vaatimukset täyttävät sähkönkäyttöpaikat ja voimalaitokset toiminta-alueellaan. Liittämistä koskevien ehtojen ja teknisten vaatimusten tulee olla avoimia, tasapuolisia sekä syrjimättömiä, ja niissä on otettava huomioon sähköjärjestelmän toimintavarmuus ja tehokkuus.
- Energiavirasto vahvistaa liittymisehdot ja palvelun hinnoitteluperiaatteet valvontalain (590/2013) 10 §:n mukaisesti.
- Liittymisehdoissa todetaan näin: ”*Uusista kantaverkkoliitynnöistä Fingrid perii kiinteän liittymismaksun, jolla Asiakas saa liittymissopimuksessa sovitun siirtokapasiteetin siirto-oikeuden kantaverkossa. Maksu perustuu keskimääräisiin vastaavista liitynnöistä kyseisellä jännitetasolla Fingridille aiheutuviin kustannuksiin. Liittymismaksun soveltuvuutta seurataan ja kehitetään tarpeen vaatiessa. Maksut tarkistetaan vuosittain toteutuneisiin keskimääräisiin kustannuksiinperustuen ja julkaistaan Fingridin internetsivuilla.*”
- Liittymisehdot löytyvät Energiaviraston vahvistuspäätöksen liitteestä: <https://www.epressi.com/media/userfiles/107305/1676975917/kantaverkon-liittymismaksu-periaatteiden-vahvistaminen.pdf>

4. Onko mahdollista luoda markkinaehtoisia kannustimia sähkön tuottajille, jotta tuuli- ja aurinkovoiman liittämisessä investoitaisiin esimerkiksi inertian/”laadukkaamman sähkön” tuottamiseen? Näin kannustettaisiin siirtoverkon kannalta tärkeä tehoelektroniikan/ohjauselektroniikan rakentamiseen. Kysyjän mukaan Fingridillä on nyt vain kriteeri kyllä/ei. Olisiko mahdollista porrastaa laatua useampaan luokkaa? Voisiko esimerkiksi pumppuvoimala saada hyötyä siitä, että se tuottaa inertiaa? Vaarantaisiko tällainen ohjaus esimerkiksi aurinkosähköinvestoinnit?

Vastaus

- Tämä on mahdollista ja Fingrid pohtii tätä paljon yhdessä muiden pohjoismaisten kantaverkonhaltijoiden kanssa. Tällä hetkellä pienen inertian tilanteita hallitaan nopealla taajuusreservillä (FFR, Fast Frequency Reserve)
- Periaatteessa inertian tarjoamiseen pitäisi olla kannustin jo nyt, sillä tuottajat voivat saada lisätuloa osallistumalla reservimarkkinoille. Myös esim. tuulivoima voisi hyvin osallistua reservimarkkinoille laajemminkin.
- Lisätietojen FFR-reservistä: <https://www.fingrid.fi/sahkomarkkinat/reservit-ja-saato-sahko/nopea-taajuusreservi/#tekniset-vaatimukset>